

WYCHOWANIE DO ŚWIĘTOŚCI W KONTEKŚCIE ZADAŃ WSPÓŁCZESNEJ KATECHEZY

Każde wychowanie, ze względu na swą sprawność i efektywność, wymaga postawienia celów, które w zależności od przyjętego światopoglądu, wartości, uwarunkowań społecznych, ducha czasu, wreszcie od obrazu człowieka mogą być różne. Bardzo istotną kwestią jest tutaj również przyjęcie centralnej idei, która łączyłaby wszystkie cele ze sobą, czyli wskazanie głównego celu, który w literaturze określany jest także jako ideał wychowania. Założenia te występują w teleologii wychowania katechetycznego, przy czym dostrzega się zasadniczą różnicę w samej treści ideału wychowawczego. Jak w pedagogice świeckiej ulegała ona na przestrzeni wieków diametralnym zmianom, tak w katechezie, od początku chrześcijaństwa, głównym ideałem wychowania pozostaje świętość. Wiąże się to bardzo ściśle z tym, że zawsze aktualnym zadaniem Kościoła jest prowadzenie ludzi do zbawienia przez świętość¹

Wychowanie w wierze i świętość pozostają w ścisłym związku. Świętość, która od strony nadprzyrodzonej jawi się jako tajemnica łaski, od strony ludzkiej jest zindywidualizowana, zależy od różnych uwarunkowań, w tym także od wychowania². Pogłębiona refleksja nad relacjami, jakie zachodzą między świętością i wychowaniem, ważna jest również z punktu widzenia katechezy, która od samego początku chrześcijaństwa była identyfikowana z wychowaniem w wierze. Dlatego też niniejsza wypowiedź będzie skoncentrowana na wychowaniu do świętości, realizowanym w zadaniach współczesnej katechezy. Pojawia się najpierw problem, którego wyjaśnienie jest w pewnym sensie konieczne dla dalszych, bardziej szczegółowych rozstrzygnięć: czym jest świętość?

---

¹ Zob. S. Dziekoński, *Wychowanie w nauczaniu Kościoła. Od wieku XIX do Soboru Watykańskiego II*, Warszawa 2000, s. 64.

² Zob. I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II*, Warszawa 1993, s. 170-171.

1. Jak rozumieć świętość?

Jakkolwiek często słyszy się o świętości oraz o niej się mówi, można jednak odnieść wrażenie, że nie wszyscy wiedzą, czym ona jest naprawdę. Świadczy o tym zauważony przez niektórych autorów fakt, że często, mówiąc o świętości, ma się na względzie doskonałość, czy miłość. Tak podchodzi do tych rzeczywistości między innymi Konstytucja dogmatyczna o Kościele w rozdziale IV, gdy stwierdza, że „wierni każdego stanu i zawodu powołani są do pełni życia chrześcijańskiego oraz doskonałej miłości. Dzięki zaś tej świętości także w społeczności ziemskiej rozwija się bardziej godny człowieka sposób życia” (KK 40). Tymczasem miłość, doskonałość oraz świętość posiadają specyficzną dla siebie konotację, której pełne odczytanie wymaga sięgnięcia do źródła wiary – Biblii.

Świętość w Biblii ujmowana jest w wielu pojęciach oraz kontekstach. Stary Testament odnosi świętość przede wszystkim do Boga, który jest Święty. Święte jest również to wszystko, co związane jest z Bogiem³. Można zatem powiedzieć, że w Piśmie świętym Starego Testamentu świętość rozumiana jest jako doskonałość ontologiczna – bytowa i sakralna. Dostrzega się równocześnie antynomię między *sacrum* i *profanum*. Człowiek dokonuje rozróżnienia na to, co święte i wyjątkowe, i na to, co świeckie, powszechne. Optyka ta ulega zasadniczej zmianie w pismach Nowego Testamentu. Interwencja Boga w rzeczywistość ludzką poprzez osobę Jezusa Chrystusa sprawia, że nakazy Boga, dane „przodkom”, otrzymują inną wymowę. Ich sens tkwi w wypełnianiu ukierunkowanym na wewnętrzną przemianę człowieka. Jezus nie tylko wzywa do świętości, ale uzdalnia do jej realizacji. Proces wprowadzenia na drogę świętości zostaje zainicjowany w sakramencie chrztu świętego i jest wzmacniany łaskami Ducha Świętego. W tej perspektywie świętości Bóg wszczepia w człowieka swe życie, wypełnia go, mieszka w nim. Człowiek zaś żyje nie tylko życiem ludzkim, lecz życiem Bożym. Podstawą uświęcenia jest zbawcze dzieło Chrystusa, z którego chrześcijanin korzysta począwszy od chrztu świętego. Wydaje się, że właśnie dlatego św. Paweł nazywa często chrześcijan odkupionych przez Chrystusa, czyli ludzi uwolnionych od grzechu i pozostających w szczególnie bliskim związku z Bogiem,

³ Por. F. Gryglewicz, *Świętość wiernych w Nowym Testamencie*, w: *Drogi świętości*, red. W. Słomka, Lublin 1981, s. 9-10.

świętymi⁴. Źródłem tej świętości są zatem wiara i chrzest. Powołani są do niej wszyscy; jeśli zaś dar uświęcenia przyjmuje się szczerym i otwartym sercem, powołanie to nie tylko trwa, ale i rozwija się, aż do doskonałości na wzór Boży⁵. Można więc powiedzieć, że „świętość polega zasadniczo na łączności człowieka z Bogiem przez wiarę i łaskę oraz na doskonałości chrześcijańskiej – w myśl słów Ewangelii, wypowiedzianych przez Chrystusa: «Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski» (Mt 5, 48)»⁶. W definicji tej świętość ukazuje się dwuwymiarowo: jako dar ofiarowany człowiekowi przez Boga oraz jako postępowania człowieka, oparte na heroicznej miłości. Świętość jest zatem owocem obecności Boga w człowieku i równocześnie wysiłkiem człowieka. Taki obraz świętości kreślą także Ojcowie Soboru Watykańskiego II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele, przy czym charakterystyczne dla soborowej wizji świętości jest jej odniesienie do realiów konkretnej osoby i ukazanie w kontekście doświadczenia Kościoła. Jedna świętość realizuje się na różnych drogach⁷.

Charakterystyka ta została zauważana już przez Ojców Kościoła. W pierwszych wiekach uniwersalistyczne wezwanie Jezusa w *Kazaniu na Górze*: „Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5, 48), zaczęło przybierać różne formy, co pozwoliło na zróżnicowanie dróg świętości. Najogólniejszy podział sprowadzał się do wyszczególnienia trzech z nich: dla ludzi świeckich, dla kapłanów i dla zakonników. Nie chodziło tu jednak o całkowitą odrębność wskazanych dróg, ponieważ posiadają one to samo ewangeliczne źródło, lecz jedynie o dostrzeżenie cech charakteryzujących daną formę życia⁸.

Biblijne, patrystyczne i soborowe rozumienie świętości spotyka się także w katechetycznych dokumentach Kościoła, przy czym zostaje tu mocno uwypuklony element doskonałości, do której powołany jest każdy ochrzczony. Można więc mówić o powszechnym powołaniu do świętości⁹.

⁴ Zob. I. Werbiński, dz. cyt., s. 16-22.

⁵ Por. S. Olejnik, *Dar, Wezwanie, Odpowiedź. Teologia moralna 1. Wprowadzenie i idea wiodąca*, Warszawa 1988, s. 240-241.

⁶ P. Poręba, *Ideal wychowawczy w Deklaracji*, AK60 (1968) 408.

⁷ Zob. I. Werbiński, dz. cyt., s. 48-50.

⁸ Por. A. Bober, *Zróżnicowanie dróg świętości według Ojców Kościoła*, w: *Drogi świętości*, dz. cyt., s. 29.

⁹ Por. *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji (=DOK)*, Poznań 1998, 27.

Świętość będąca darem Boga a zarazem powołaniem, które człowiek otrzymuje w chrzcie świętym, jest równocześnie procesem ciągłego doskonalenia się, które jest wzbogacane życiem liturgicznym, modlitwą i praktyką miłości oraz wielorakimi i stałymi formami wychowania w wierze¹⁰. Te kwestie mniej lub bardziej leżą u podstaw kreślenia zadań dzisiejszej katechezy, która – stymulując owoce świętości – nie tylko przyczynia się do intelektualnej asymilacji wiary, ale też kształtuje właściwą postawę życia chrześcijańskiego¹¹.

2. Wychowanie liturgiczne

W rozwoju człowieka na drodze świętości znaczące miejsce zajmuje liturgia. Udział w niej pozwalał świętym patrzeć na swoje człowieczeństwo w sposób naturalny. W pokorze przyjmowali swoje słabości, a uczestnicząc w liturgii powierzali je Chrystusowi. Mieli świadomość, że liturgia, gdy się w niej uczestniczy, ma moc przemieniającą. W liturgii doświadczali mocy Chrystusa, która jakościowo przemieniała ich życie. Dzięki temu przewyciężali napięcie między doświadczeniem codzienności a świętością, do której zdążali¹². Nie dziwi zatem, że w katechezie kładzie się duży nacisk na wychowanie liturgiczne, które wpisane jest w sposób szczególny w inicjacyjną funkcję katechezy. Dostrzeżenie tej kwestii pozwala wysunąć tezę, że katecheza w odniesieniu do życia liturgicznego ma charakter inicjacyjny. Nie chodzi tu tylko o bierne – fizyczne uczestnictwo w tym, czy innym obrzędzie. Autentyczna inicjacja liturgiczna pozwala w pełni zrozumieć, że liturgia uobecniając tu i teraz misterium Chrystusa pozwala rzeczywiście mieć udział w Jego życiu¹³.

Między katechezą i liturgią dochodzi do wzajemnej integracji, tworzy się nawet organiczny związek. Liturgia będąca samym sercem katechezy równocześnie domaga się katechezy, która jest punktem wyjścia dla liturgii. By lepiej zrozumieć te relacje trzeba sięgnąć do natury chrześcijaństwa i dostrzec jego podstawowe wymiary. W chrześcijaństwie w sposób wyjątkowy ukazuje się historia Bożej miłości do człowieka. Poprzez orędzie i wydarzenia zbawcze, zespół cudownych

¹⁰ Por. tamże, 56.

¹¹ Por. tamże, 205.

¹² Por. I. Werbiński, dz. cyt., s. 197.

¹³ Zob. A. Hajduk, *Wychowanie liturgiczne w katechezie*, w: *Katechetyka materialna*, red. J. Stala, Tarnów 2002, s. 107.

faktów, Bóg wchodzi w dzieje człowieka, proponuje mu zawarcie przymierza, poprzez które ustanawia intymną życiową wspólnotę. Wspólnota ta, przygotowana w Starym Testamencie, została zrealizowana przez Jezusa Chrystusa przede wszystkim w Jego Misterium Paschalnym i trwa w Kościele. Jej pełne odkrycie dokonuje się podczas sprawowania liturgii, w której właściwe uczestnictwo wymaga między innymi katechetycznego przygotowania. Katecheza ma prowadzić do zrozumienia liturgii jako czynności związanej z wykonywaniem urzędu kapłańskiego Chrystusa, poprzez który członkowie Mistycznego Ciała Chrystusa publicznie oddają cześć swojej Głowie. Kult ten aktualizowany jest w szczególny sposób w Eucharystii. Proklamowanie Pisma świętego, słowa nadające formę rytm, homilia, śpiewy, modlitwy, wyznanie wiary zgromadzenia liturgicznego aktualizują misterium zbawienia dokonane przez Chrystusa. Katecheza musi do liturgii prowadzić, wyjaśniać ją, uczyć żyć zgodnie z wiarą doświadczaną podczas jej sprawowania. Katecheza w odniesieniu do liturgii ma zatem do wypełniania potrójną rolę: przygotować do celebracji sakramentów; pomagać w odkrywaniu ich wartości i znaczenia dla człowieka; na różne sposoby towarzyszyć celebracji liturgii (pomagać w żywym w niej uczestnictwie); ma wreszcie następować po celebracji, aby przywołać i potwierdzić skuteczność sakramentalną. Mamy zatem do czynienia ze stopniowym przybliżaniem rozumienia znaczenia sprawowanej przez Kościół liturgii, przy czym kolejność wyróżnionych stopni nie jest tutaj istotna i w praktyce nie zawsze będzie zachowywana. Większego znaczenia nabiera tutaj fakt, że pozwalają one na wyodrębnienie katechezy obrzędu i katechezy sakramentów.

Najprostszą katechezą jest katecheza obrzędu. Jej zadaniem jest doprowadzenie do zrozumienia poszczególnych elementów obrzędu, wyjaśnienia również, w jaki sposób uczestniczyć w akcji liturgicznej. Jednakże pełne zrozumienie sprawowanej liturgii, działania sakramentalnego, mocy sprawczej znaku i narzędzia, w którym działa Chrystus dokonuje się w katechezie sakramentów. Katecheza ta zwraca uwagę na konieczność równowagi pomiędzy *ex opere operato* a *ex opere operantis*. Podkreśla więc jak ważną sprawą jest właściwa dyspozycja przyjmującego sakrament, jego działanie. Uświadomienie tej kwestii stanowi swego rodzaju ochronę przed magicznym pojmowaniem sakramentów, czy też innymi zafalszowanymi sposobami uczestnictwa w liturgii. Zadanie to najlepiej zostanie zrealizowane wówczas, gdy w katechezie nastąpi całościowe ujęcie misterium Chrystusa, pozwala-

jące dostrzec znaczenie sakramentu w powiązaniu z osobistym i rzeczywistym wszczęciem w Chrystusa¹⁴.

Ten ścisły związek między katechezą i liturgią podkreśla program katechezy w Polsce, skierowany przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Wiele uwagi wychowaniu liturgicznemu poświęca się już w katechezie przedszkolnej, która ma wprowadzać w rozumienie podstawowych znaków i czynności liturgicznych, uczyć dzieci ich wykonywania oraz wprowadzać je do uczestnictwa w liturgii¹⁵. Jeszcze bardziej wychowanie liturgiczne zostaje dowartościowane na dalszych etapach rozwoju religijnego, przy czym każdy z nich posiada swą charakterystykę. W klasach 1–3 szkoły podstawowej ma miejsce katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii. Zwraca się wówczas uwagę na kształtowanie umiejętności włączenia się w świętowanie wiary Ludu Bożego, które – jakkolwiek ma miejsce podczas sprawowania każdej liturgii – nabiera swej specyfiki w poszczególnych okresach roku liturgicznego oraz w polskiej tradycji okresów liturgicznych. W celu właściwego przeżycia przez katechizowanych sakramentu pojednania dąży się do formowania w nich postawy zaufania, jako podstawy nawrócenia i pokuty. Katecheza na tym poziomie nauczania ma również uzdolnić do pełnego i aktywnego uczestnictwa w Eucharystii¹⁶.

W klasach 4–6, w których głównym celem jest wprowadzenie dzieci w historię zbawienia, wychowanie liturgiczne ma pomóc katechizowanym w pełniejszym przeżywaniu roku liturgicznego w łączności z podejmowanymi prawdami biblijnymi oraz w głębszym doświadczeniu rzeczywistości sakramentalnej¹⁷.

Na etapie gimnazjum prowadzona jest „katecheza wyznania i rozumienia”. Jakkolwiek wychowaniu liturgicznemu stawia się podobne zadania ogólne do tych, które pojawiły się w klasach 4–6 szkoły podstawowej: „wychowanie do udziału w liturgii roku kościelnego i sakramentów oraz do modlitwy liturgicznej”¹⁸, to jednak w szczegółowym ich rozpisaniu dostrzega się określone różnice. W porównaniu z dotychczasową propozycją więcej uwagi poświęca się teologii sakramentów, zwłaszcza: Eucharystii, pokucie i pojednaniu, małżeństwu,

¹⁴ Zob. tamże, s. 102-106.

¹⁵ Por. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce (= PPK)*, Kraków 2001, s. 16.

¹⁶ Por. tamże, s. 25.

¹⁷ Por. tamże, s. 36-37.

¹⁸ Tamże, s. 52.

przy czym główny akcent położony zostaje na przygotowanie do sakramentu bierzmowania. Bardzo dobrze charakteryzuje to *Program nauczania religii*, zatwierdzony przez Komisję Wychowania Konferencji Episkopatu Polski, który zauważa, że „przyjęcie sakramentu bierzmowania jest zaplanowane w klasie trzeciej. Przygotowanie do tego wydarzenia powiązane z nauczaniem religii i katechezą parafialną. Rozpoczyna się je już w klasie I. Jest ono kontynuowane w klasie II i III. Jego właściwością winno być zwracanie uwagi nie tyle na przekaz wiedzy religijnej, co na wprowadzenie katechizowanych w wyznawanie wiary i praktykę życia chrześcijańskiego. Służyć temu winien udział przygotowujących się do przyjęcia sakramentu bierzmowania w liturgii, nabożeństwach, modlitwie wspólnej i indywidualnej”¹⁹

Szczegółowe zadania w zakresie wychowania liturgicznego wyznacza się także katechezie świadectwa wiary, przeznaczonej na szkoły ponadgimnazjalne. Katechizowany ma dostrzec w uczestnictwie w liturgii drogę, która przybliży ku Bogu, oraz pomoc w osiągnięciu doskonałości. Uczestnictwo w liturgii ma pogłębić osobową więź katechizowanego z Chrystusem i Jego Kościołem, uzdolnić go do wyraźniejszego zaangażowania się w działania na rzecz dobra. Zadaniem katechezy będzie między innymi ukazywanie uświęcającego wymiaru uczestnictwa w liturgii oraz wprowadzanie w liturgię Kościoła domowego²⁰

3. Słowo Boże

Z liturgią wiąże się ściśle głoszenie słowa Bożego. Bóg udziela się człowiekowi również w swoim słowie. Lektura i medytacja tekstów biblijnych pozwalały świętym poznać pełniej osobę Chrystusa. W ten sposób rodziła się też z Nim szczególna więź emocjonalna. Relacje świętych z Chrystusem nabierały głębi, stawały się coraz bogatsze, przy czym ich dojrzewania do jedności z Chrystusem nie można pojmować w sensie moralnym. Nie chodzi tu bowiem o zewnętrzne kopiowanie Jezusa jako wzoru. Otwarcie się na słowo Mistrza stwarza szansę przeobróżenia człowieka, ukształtowania w nim świętości Boga. Przyjęcie słowa Bożego z wiarą daje moc odtworzenia w swoim życiu nauki Jezusa Chrystusa²¹

¹⁹ *Program nauczania religii* (= PNR), Kraków 2001, s. 75-76.

²⁰ Por. PPK, s. 72-73.

²¹ Por. I. Werbiński, dz. cyt., s. 200-202.

Z głoszeniem słowa Bożego pozostaje w relacji katecheza, która od pierwszych wieków chrześcijaństwa jest włączona w posługę nauczania, zajmującą od początku centralne miejsce w Kościele²². Katecheza kierowana była do wspólnoty chrześcijan. Różniła się od kerygmatu, tj. od pierwszego głoszenia Ewangelii. Katecheza pierwotnego Kościoła przekazywała treści biblijne oraz dokonywała ich interpretacji. Wydarzenia i tajemnice biblijne Nowego Testamentu wyjaśniano w kontekście nauki Starego Testamentu²³. Jak zauważa ks. M. Majewski, „katecheza starożytności chrześcijańskiej była wprowadzeniem do Pisma św. i otwieraniem go wiernym; była wprowadzeniem i zachętą do czytania Biblii jako Bożego słowa. Można powiedzieć, że posiadała ona pełny wymiar biblijny”²⁴. Taka katecheza przetrwała do wieku XIII. Rozdział między teologią i Biblią, jaki dokonał się w tym czasie, wymusił zmianę „ilościową” i „jakościową” w wymiarze biblijnym w katechezie, która stała się bardziej dogmatyczna niż biblijna. Do zmiany miejsca i roli Pisma świętego przyczyniła się również Reformacja. W polemice z protestantyzmem zwracano większą uwagę na Tradycję i Nauczycielski Urząd Kościoła. Zadaniem Biblii było jedynie dostarczanie cytatów potwierdzających tezy zdefiniowane przez Kościół, podawane w katechizmach, bądź też traktowano Biblię jako źródło żywych i budujących opowiadań. Biblia została zatem sprowadzona do roli środka dydaktycznego. W katechizmach, jakie się w tym czasie pojawiły, dominowało ujęcie pojęciowo-spekulatywne oraz moralizatorstwo²⁵.

Katecheza skupiająca się na zakazach miała charakter negatywny, a równocześnie wybiórczy. W centrum nauczania katechetycznego postawione zostały powinności, wśród których na pierwsze miejsce wysuwały się: wierność doktrynie głoszonej przez Kościół i przepisom szczegółowym oraz posłuszeństwo i pracowitość²⁶.

Mocno zakorzeniona w Kościele katecheza doktrynalna została zmieniona dopiero w pierwszej połowie XX w., wraz z powstaniem kierunku kerygmatycznego, związanego z ruchem biblijnym i liturgicz-

²² Zob. R. Murawski, *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do edyktu Mediolańskiego – 313)*, Płock 1999, s. 20-21.

²³ Por. A. Hajduk, *Wymiar biblijny w katechezie*, w: *Katechetyka materialna*, dz. cyt., s. 79-80.

²⁴ M. Majewski, *Tożsamość katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 41.

²⁵ Zob. R. Sarek, *Wymiar biblijny w katechezie*, w: *Katechetyka materialna*, dz. cyt., s. 82.

²⁶ Por. S. Dziekoński, *Wychowanie moralne w katechezie*, w: *Katechetyka materialna*, dz. cyt., s. 161.

nym oraz szeroko zakrojoną dyskusją na temat nowej teologii, która miała służyć życiu i ukazywać chrześcijaństwo nie tylko jako doktrynę, ale przede wszystkim jako wartość prowadzącą do osobowego spotkania z Chrystusem. Podstawowymi elementami katechezy kerygmatycznej były: obwieszczenie słowa Bożego, rozważanie słowa, urzeczywistnianie słowa. Katecheza ta przyjęła schemat wezwania i odpowiedzi: Bóg mówi – człowiek odpowiada²⁷

Odnowa kerygmatyczna szukała natchnienia i wzorców w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, kiedy to katecheza opierała się głównie na Piśmie świętym. Zwrócono uwagę, że katecheza ma głosić Radosną Nowinę o zbawieniu, wprowadzać w rzeczywistość i tajemnicę zbawienia, które jest przede wszystkim świętym wydarzeniem, historią, przez którą i w której Bóg chce dać nam udział w swym życiu, nie zaś wyłącznie zbiorem pojęć i prawd. Ponieważ zbawczy plan Boga najlepiej dostrzega się w Piśmie świętym, dlatego też powinno ono zajmować pierwszoplanowe miejsce w katechezie, stać się jej źródłem, ideą wiodącą²⁸ Chociaż na przestrzeni drugiej połowy XX wieku powstały nowe modele: kerygmatyczno-antropologiczny, antropologiczny, katecheza ukierunkowana egzystencjalnie, to przecież Biblia zajmuje w nich centralne miejsce.

O centralnym miejscu Biblii w wychowaniu chrześcijanina mówią też katechetyczne dokumenty Kościoła. *Katechizm Kościoła Katolickiego* zauważa, że Pismo święte jest dla Kościoła podporą i siłą żywotną, utwierdza wiarę wyznawców Chrystusa, staje się dla nich pokarmem duchowym. Studium Pisma świętego powinno być niejako duszą teologii. Z Biblii, jako ze źródła, ma czerpać wszelkie nauczanie chrześcijańskie, w tym także katecheza²⁹ Z kolei *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* uzasadnia, dlaczego katecheza ma korzystać z Pisma świętego, podkreślając, że stanowi ono wraz z Tradycją jeden depozyt słowa Bożego, powierzony Kościołowi³⁰

Praktyczne zastosowanie nauki katechetycznych dokumentów Kościoła widać wyraźnie w programach nauczania religii, które nie tylko dają możliwość zapoznania się z Pismem świętym, historią jego powstania, układem ksiąg, ale – co bardziej istotne – prowadzą do głębokiej analizy jej treści, wydobywając poszczególne prawdy zwią-

²⁷ Por. R. Sarek, art. cyt., s. 82-83.

²⁸ Por. W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1987, s. 74-75.

²⁹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, 131-132.

³⁰ Por. DOK 94.

zane z historią zbawienia. Już w katechezie przedszkolnej ukazuje się związki Boga ze światem i z człowiekiem, objawione na kartach Pisma świętego³¹. O pierwszorzędym znaczeniu Biblii w katechezie dzieci i młodzieży świadczy też sama struktura poszczególnych katechez zamieszczonych w najnowszych materiałach katechetycznych. Przykładem może być tutaj tzw. *Program Krakowski*, obejmujący wszystkie etapy nauczania szkolnego, przygotowany pod kierunkiem ks. Z. Marka. Niezależnie od poziomu nauczania, każda z katechez posiada wyodrębnioną część, wyznaczoną nawet odpowiednim znakiem graficznym, w której obwieszczane jest słowo Boga, czyli zamieszczany dany fragment Pisma świętego. W połączeniu z nauką Kościoła, niejednokrotnie z tekstem *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, bądź też wypowiedziami zawartymi w encyklikach, przemówieniach papieskich, stanowi ona podstawę do określenia treści orędzia zbawczego, z którym katechizowany ma najpierw się zapoznać, a następnie przyjąć i ukonkretnić je w codziennym życiu, ukierunkowanym na świętość.

4. Modlitwa

Medytacja nad słowem Bożym prowadziła wielu świętych do modlitwy. Biblia w wielu miejscach zachęca do modlitwy, która zawsze łączy się z życiem. Bóg w jednakowym stopniu uzdalnia wszystkich do modlitwy. Święci nie dlatego doszli do modlitwy, że byli uprzywilejowani przez Boga. Od strony ludzkiej, w modlitwie liczy się czystość myśli i serca, gorliwość, stałość i pokora. Zatem szanse każdego człowieka, także w wymiarze ludzkim, są wyrównane. Święci niejednokrotnie wskazywali na trudności związane z modlitwą, podkreślając nawet, że modlą się raczej z obowiązku niż z miłości. Ujawnia się w tym jednak ich wielkość, polegająca na chęci przewyciężenia takiego stanu ducha. Wierzyli, że Bóg, widząc ich dobre, szczerze i otwarte nastawienie, sam ich uzdolni do prawdziwej modlitwy, czyli nieustannej i wywierającej decydujący wpływ na życie. W modlitwie świętych widać ponadto także jedność jej wymiaru wertykalnego i horyzontalnego, czyli jedność komunikowania się z Bogiem i z człowiekiem. W ten sposób tajemnice życia i modlitwy jednoczą się ze sobą³²

W odkryciu i wzmocnieniu wzajemnych relacji między modlitwą i życiem, czyli codzienną postawą chrześcijanina, pomaga katecheza.

³¹ Zob. PPK, s. 15.

³² Por. I. Werbiński, dz. cyt., s. 186-188.

Wychowanie do modlitwy należy postrzegać jako jedno z podstawowych zadań katechezy, występujące obok poznania wiary, wychowania liturgicznego i formacji moralnej, wychowania do życia we wspólnocie oraz wprowadzenia do misji. Dla osiągnięcia pełnego rozwoju wiary należy realizować wszystkie z wyszczególnionych zadań, ponieważ każde z nich umożliwia, na swój sposób, osiągnięcie celu katechezy³³, czyli prowadzi katechizowanego do nawiązania osobowej relacji z Chrystusem, zjednoczenia z Nim, a nawet do głębokiej z Nim zażyłości³⁴. Niezwykle istotne w tym względzie jest jednak wychowanie do modlitwy. „Kiedy katecheza jest przeniknięta klimatem modlitwy, wtedy praktykowanie całego życia chrześcijańskiego osiąga swoją głębię. Ten klimat staje się szczególnie konieczny, gdy katechumen i katechizowani stykają się z najbardziej wymagającymi aspektami Ewangelii i czują się słabi lub gdy zdumieni odkrywają działanie Boga w ich życiu”³⁵

Można wyróżnić pewne rodzaje i formy modlitwy. Mówi się o modlitwie ustnej, ale też o rozmyślaniu i kontemplacji. W modlitwie jest miejsce na adorację, uwielbienie, dziękczynienie, prośbę, podziw dla chwały Bożej, synowskie zaufanie, co najpełniej odzwierciedla Modlitwa Pańska, nazywana syntezą całej Ewangelii. Stąd też ucząc na katechezie modlitwy trzeba ciągle pamiętać, że wzorem wszelkiej modlitwy chrześcijańskiej jest Modlitwa, której nauczył swych uczniów sam Chrystus³⁶. Nie dziwi zatem, że *Katechizm Kościoła Katolickiego* bardzo obszernie rozwija temat modlitwy, wyjaśniając szczegółowo zawarte tam sformułowania i prośby³⁷. Dokładne objaśnienie treści tej Modlitwy pozwala głębiej zrozumieć jej odniesienie do życia codziennego, a nawet dostrzec jej integralny związek z postępowaniem chrześcijanina, z realizacją przez niego drogi świętości. Związek między świętością życia chrześcijanina a *Modlitwą Pańską* uwidacznia się już przy wnikliwej analizie pierwszego słowa tej modlitwy – „Ojcze”³⁸

Pełniejsze zrozumienie wartości modlitwy na drodze do świętości otrzymuje się wówczas, kiedy wniknie się w jej naturę. Niezależnie od proponowanych definicji modlitwy należy stwierdzić, że modlitwa jest

³³ Zob. DOK 85-87.

³⁴ Por. tamże, 80.

³⁵ Tamże, 85.

³⁶ Por. tamże.

³⁷ Zob. Część czwarta KKK. Dział drugi: *Modlitwa Pańska*, s. 620-643.

³⁸ Zob. KKK 2779-2785.

darem Boga, jest spotkaniem człowieka z Bogiem, prośbą skierowaną do Niego. Modlitwa wypływa z samej głębi człowieka, którą wyraża się w pojęciu duszy, ducha, bądź serca, postrzeganego jako miejsce: prawdy, spotkania, przymierza, najgłębszych wewnętrznych dążeń. Warto też zwrócić uwagę na specyfikę modlitwy chrześcijańskiej, która jakkolwiek jest działaniem Boga i człowieka, najpełniej wyraża związek przymierza dziecka Bożego z nieskończone Dobrym Ojcem, z Jego Synem Jezusem Chrystusem i z Duchem Świętym³⁹ W odniesieniu do chrześcijan „życie modlitwy polega zatem na stałym trwaniu w obecności trzykroć świętego Boga i w komunii z Nim. Ta komunია żywa jest zawsze możliwa, gdyż przez chrzest staliśmy się jedno z Chrystusem. Modlitwa jest o tyle chrześcijańska, o ile jest komunią z Chrystusem i rozszerza się w Kościele, który jest Jego Ciałem. Ma ona wymiary miłości Chrystusa”⁴⁰.

Wychowaniu do modlitwy poświęca się wiele uwagi w katechezie dzieci i młodzieży. Na etapie przedszkola wychowanie ma to uwrażliwić katechizowanego, że człowiek jako istota cielesno-duchowa nawiązuje kontakt z Bogiem, a swą religijność wyraża przy pomocy konkretnych znaków. Modlitwa jest szczególnym okazywaniem Bogu czci, przywiązania do Niego, wdzięczności za otrzymywane dary⁴¹ Modlitwa odgrywa też znaczącą rolę w kształtowaniu u dziecka obrazu Boga, czyli rozwijaniu w nim przekonania o rzeczywistej bliskości, przyjaźni, życzliwości Boga do ludzi⁴². Skuteczność takiego wychowania wymaga zastosowania przynajmniej podstawowych założeń z zakresu dydaktyki modlitwy. Rodzice powinni między innymi zatroszczyć się o urozmaicenie rodzajów modlitwy. Nie może zabraknąć modlitwy prośby, dziękczynienia, uwielbienia, przeproszenia. Nie można też zatrzymać się na wyuczeniu dziecka krótkich, rymowanych tekstów modlitewnych – „wierszyków” Trzeba być świadomym, że wraz z rozwojem dziecko wzbogaca słownictwo, co umożliwia mu nawiązanie z Bogiem serdecznej i swobodnej rozmowy. Już sześciu- i siedmiolatkowie wyraźnie garną się do modlitwy. Stwarza to znakomitą szansę powolnego przechodzenia z okazjonalności w okres systematycznej modlitwy, odmawianej np. w określonych porach dnia:

³⁹ Zob. tamże, 2559-2564.

⁴⁰ Tamże, 2565.

⁴¹ PPK, s. 16.

⁴² Por. Z. Marek, *Wychować do wiary. Zagadnienia wychowania religijnego dziecka w wieku przedszkolnym*, Kraków 1996, s. 48.

rano i wieczorem, bądź przy wykonywaniu określonych czynności – modlitwa przed jedzeniem, wyjściem z domu do szkoły...⁴³

Wychowanie do modlitwy kontynuowane jest w dalszych latach kształcenia. W nauczaniu zintegrowanym (klasy: 1–3) uczy się nawiązywania dialogu z Bogiem i udzielania odpowiedzi na Jego wezwanie. Jeszcze bardziej wprowadza się modlitwę dziękczynienia, chwalebna, przebłagalną, błagalną, prywatną i liturgiczną. Budzi się przy tym ducha skupienia. Dziecko ma także nabywać umiejętności wyrażania przeżyć oraz opanować podstawowe modlitwy⁴⁴. W klasach 4–6 szkoły podstawowej następuje pogłębienie sposobów i rodzajów modlitwy, ukazuje się biblijne przykłady ludzi modlitwy, kładąc nacisk na ich znajomość. Dąży się do wyrobienia umiejętności samodzielnego formułowania modlitw⁴⁵, co stanowi w jakiejś mierze *remedium* na mechaniczne wypowiadanie słów modlitwy. Gotowe, tradycyjne modlitwy należy przeplatać modlitwą spontaniczną, czy też śpiewaniem pieśni, czytaniem Pisma świętego, medytacją. Szczególnie ta ostatnia forma jest godna polecenia, ponieważ dziecko w tym wieku dość chętnie włącza się w krótkie chwile milczenia, a podczas medytacji potrafi głęboko przeżywać sceny związane z życiem Jezusa Chrystusa. W tym rozwoju dziecko potrzebuje jednak odpowiednich wzmocnień ze strony ludzi wierzących. Stąd też wielkie znaczenie będzie miała tutaj wspólna modlitwa z rodziną, właściwy przykład modlitwy, dawany przez rodziców⁴⁶.

Kolejna faza rozwoju przypada na szkołę gimnazjalną. Jest to czas szczególny, ponieważ następują znaczące w życiu człowieka zmiany rozwojowe, związane z przechodzeniem z dzieciństwa ku dorosłości i obejmujące sferę biologiczną, psychiczną i społeczną. Typowe dla wieku dorastania przemiany rozwojowe dotyczą: przywiązania, przyjaźni, seksualności, sfery osiągnięć, niezależności i kształtowania się tożsamości⁴⁷. Zmiany, jakie dokonują się w tych obszarach, wpływają też na rozwój religijny oraz determinują określone zadania związane z wychowaniem do modlitwy, wśród nich ukazanie bogactwa *Modlitwy Pańskiej* jako drogi chrześcijanina. Chodzi o to, by katechizowany

⁴³ Zob. E. Osewska, *Wychowanie modlitewne w rodzinie*, w: *Katecheza ewangelizacyjna: w rodzinie, parafii, szkole*, Warszawa 2002, s. 72-73.

⁴⁴ Por. PPK, s. 25.

⁴⁵ Por. tamże, s. 38.

⁴⁶ Por. E. Osewska, art. cyt., s. 76.

⁴⁷ Por. R. Murawski, *Problematyka wieku dorastania*, w: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, red. R. Murawski, Warszawa 1989, s. 21-22.

odnosił swoje działania do woli Boga, konsekwentnie realizował w swoim postępowaniu poszczególne wezwania *Modlitwy Pańskiej*, która winna stanowić program jego życia chrześcijańskiego. W zakres wychowania do modlitwy zostaje również włączone nabywanie przez katechizowanego zdolności samodzielnej lektury Pisma świętego⁴⁸

Na etapie szkoły ponadgimnazjalnej pojawiają się nowe zadania, które zmierzają do ukształtowania umiejętności modlitwy jako drogi do odkrycia i realizacji powołania chrześcijańskiego. Jest to główny cel katechezy, który wymaga bardziej szczegółowych działań, zmierzających do wprowadzenia w rozumienie modlitwy jako wznoszenia swej duszy ku Bogu. Modlitwa jest też ukazywana jako miejsce odkrywania swej godności i powołania, działania Boga w życiu człowieka. W szkole ponadgimnazjalnej katechizowany powinien znać różne formy modlitwy, postrzegać ją jako centralny punkt swego życia.

Zakreślone wyżej postulaty są bardzo wiernie realizowane w nowych podręcznikach do nauczania religii. W jakiejś mierze spowodowane jest to antropologiczno-kerygmaticznym modelem katechezy, który znajduje się u podstaw tworzenia wielu podręczników. Katechizowany podczas wielu lat katechezy jest stopniowo wprowadzany w życie modlitwy, która w katechezie dzieci przyjmuje prostą formę, łatwą do zapamiętania, w katechezie zaś młodzieży, szczególnie ze szkół ponadgimnazjalnych, głęboko przenika ich życie codzienne.

5. Odczytanie powołania życiowego

W wychowaniu do świętości niezwykle istotne jest właściwe odczytanie i realizacja powołania życiowego. Rzeczywistości te mają bowiem wiele elementów wspólnych. W jednym i drugim występuje wezwanie ze strony Boga oraz odpowiedź człowieka. Wezwanie do świętości jest skierowane do konkretnego człowieka, podobnie też rzecz ma się z powołaniem życiowym. W jednym i drugim przypadku spotyka się miłość Boga – który wzywa – z wolnością człowieka. Występują podobne trudności w odczytaniu powołania, ponieważ Bóg wyraża swoją wolę względem człowieka w sposób delikatny, za pomocą znaków, które szybciej można odczytać sercem niż umysłem. Pomocą w tym względzie są niewątpliwie indywidualne dary – charyzmaty, dyspozycje, które wskazują drogę powołania życiowego. W jakiejś

⁴⁸ Por. PPK, s. 53.

mierze uczulają, aby nie postępować wbrew sobie, przeciwko własnym upodobaniom i pragnieniom. W odczytaniu woli Bożej z pomocą przychodzi Kościół. Nie zmienia to jednak faktu, że człowiek znajduje się ciągle w sytuacji wyboru, do której ciągle dojrzewa. Od właściwego odczytania powołania i jego realizacji zależy spełnienie się człowieka, które wyraża się w przeżywanym szczęściu, co nie oznacza wyeliminowania trudności na drodze powołania. Pełnienie woli Bożej w codziennym życiu nie przychodziło świętym łatwo. W tym kontekście jeszcze wyraźniej dostrzega się, że świętość jest darem Boga, który udziela wystarczającej łaski do przewyciężenia trudności, powodujących dojrzewanie do pełni świętości, a w konsekwencji uzdalniających do pełnienia wielkich dzieł w Kościele. Odczytywanie woli Bożej co do własnego życia, usilne dążenie do jej spełnienia świadczy o świętości. Dalsze rozważania w tym względzie, szczegółowa analiza dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, nie pozostawiają wątpliwości, że powołanie do świętości i powołanie życiowe znajdują się na tej samej płaszczyźnie. Przyjęcie tej tezy pozwala następnie zauważyć, że jedna istotowo świętość jest realizowana w bogactwie osobowym wezwanych. Poza tym, jeśli wszyscy są przez Boga obdarzeni powołaniem życiowym, odpowiadającym dyspozycjom poszczególnych osób, to też wszyscy są wezwani do świętości⁴⁹.

Integralny związek między świętością a odczytaniem i realizacją powołania życiowego dostrzega się także w refleksji i praktyce katechetycznej. Jakkolwiek *Podstawa programowa katechezy w Polsce* wśród głównych zadań nie wyszczególnia wychowania do odkrycia i realizacji powołania życiowego, to jednak ten wymiar katechetycznej działalności występuje przy innych zadaniach. Najbardziej jest on widoczny w formacji moralnej oraz w wychowaniu do życia we wspólnocie i obejmuje wszystkie poziomy edukacji religijnej. Na poziomie przedszkola nauczanie religii ma obudzić w dziecku potrzebę rozwijania własnej dojrzałości, odpowiedzialności za innych, za rozwój w nich życia wiary. Będzie to wymagało między innymi uczenia konkretnych form bycia we wspólnocie i przejmowania na siebie wynikających z tego obowiązków. Należy też pomagać w odkrywaniu Bożego zamiaru względem katechizowanego oraz kształtować umiejętność poznawania prawdy o sobie i innych ludziach⁵⁰ Tak sformuło-

⁴⁹ Zob. I. Werbiński, dz. cyt., s. 177-183.

⁵⁰ Por. PPK, s. 16-17.

wane cele katechezy przedszkolnej są rozpisane szczegółowo w podręcznikach do nauczania religii, przeznaczonych także dla klasy „zerowej”. Przykładem mogą być tutaj podręczniki pt. „Wędrowanie z Bogiem”, włączone w tzw. *Program Krakowski*⁵¹. Szereg katechez nawiązuje tu bezpośrednio do powołania życiowego, jakim jest obdarzony przez Boga każdy człowiek. Powołanie to należy właściwie odczytać i realizować w codziennym życiu, we wspólnocie Kościoła, w kontaktach z innymi ludźmi.

Odkrywanie powołania jeszcze mocniej zostaje zakreślone w katechezie inicjacji w sakramenty (klasy I–III). Przejawia się ono w takich postulatach, jak: rozwijanie w katechizowanym postawy zaufania do Pana Boga i odpowiedzi na Jego wezwanie, kształtowanie świadomości przynależenia do społeczności Kościoła i odnajdywanie w niej swojego miejsca, formowanie osobowości na przykładzie wzoru świętych⁵². W nauczaniu zintegrowanym do wymienionych wyżej zadań dochodzą jeszcze: interpretacja własnego – ludzkiego życia w świetle wezwania Bożego, kształtowanie refleksyjnej postawy wobec różnych sytuacji życiowych i zobowiązań moralnych, nabywanie umiejętności odczytywania własnych zadań we wspólnocie rodzinnej, kościelnej, koleżeńskiej czy szkolnej⁵³.

Dobrze prowadzona katecheza na poziomie szkoły podstawowej, traktująca bardzo poważnie przygotowanie katechizowanych do odkrycia powołania życiowego, jest niezwykle ważna z punktu widzenia nauczania religii w gimnazjum. By lepiej to zrozumieć, należy przypomnieć wspomnianą już wyżej specyfikę rozwoju młodzieży w wieku dorastania, szczególnie zaś te zmiany rozwojowe, które są związane ze sferą osiągnięć, niezależności i tożsamości. Odnosząc się do pierwszej z nich, trzeba zauważyć, że w okresie adolescencji młodzież coraz bardziej uświadamia sobie własne dążenia i cele, zdolności, które posiada, zewnętrzne szanse ich urzeczywistnienia, a równocześnie ograniczenia tych możliwości.

Charakteryzując rozwój młodzieży gimnazjalnej, nie sposób pominąć wzrostu autonomii emocjonalnej i autonomii przy podejmowaniu decyzji. Dorastająca młodzież, dążąc do osiągnięcia pełnej niezależności, coraz bardziej pragnie sama decydować o własnym losie. Dążenie do autonomii pozostaje zaś w ścisłym związku z kształtowaniem się

⁵¹ Wydawnictwo WAM, Kraków 2000.

⁵² Por. PPK, s. 26-27.

⁵³ Por. tamże, s. 38-39.

tożsamości, dzięki której rośnie szacunek i zaufanie do siebie, wiara we własne siły, przekonanie o słuszności wyboru drogi życiowej⁵⁴.

Przemiany zachodzące w młodym człowieku następują wielokrotnie dużych problemów wychowawczych, ale też otwierają nowe możliwości, również w wymiarze katechetycznym. W tym czasie ma bowiem miejsce dość intensywne dojrzewanie religijne, dokonujące się na drodze trzech podstawowych procesów psychicznych: interioryzacji⁵⁵, absolutyzacji⁵⁶ i socjalizacji⁵⁷. Uwzględnione to zostaje znacząco w programie katechezy w gimnazjum. Autorzy programu zdają sobie sprawę z tego, że konflikty w życiu młodzieży gimnazjalnej są wynikiem napięć między potrzebą samodzielności a ograniczeniami narzucanymi przez rodziców i wychowawców, bądź też pomiędzy pragnieniem niezależności a potrzebą oparcia. Twórcy *Programu* nawiązują również do przeżywanego w tym okresie kryzysu tożsamości, autorytetów oraz potrzeby znalezienia właściwego miejsca w świecie i Kościele, czyli odczytania powołania życiowego, zgodnie z wolą Bożą. Dlatego też w kreślonych zadaniach kładą nacisk na socjalizację młodzieży zarówno w odniesieniu do Kościoła powszechnego, jak i partykularnego. Przygotowując do bierzmowania, jako sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej, wskazują równocześnie na rodzinę jako wspólnotę miłości oraz środowisko życia, w którym świadectwo wiary odgrywa szczególną rolę w wychowaniu przyszłych pokoleń. Podkreślają ponadto konieczność wprowadzenia katechizowanych do przestrzegania przykazania miłości w zakresie indywidualnym i wspólnotowym⁵⁸.

⁵⁴ Por. R. Murawski, *Problematyka wieku dorastania*, art. cyt., s. 22.

⁵⁵ Interioryzacja pozwala młodemu człowiekowi osobiście zaakceptować wartości religijne, przekazane mu wcześniej przede wszystkim przez rodzinę, czy też podczas katechezy. Zob. R. Murawski, *Rozwój religijny*, w: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, dz. cyt., s. 75.

⁵⁶ „Równoległe z osobistą akceptacją, tj. interioryzacją różnych wartości, zachodzi inny proces, określany jako proces absolutyzacji. Polega on na tym, że jednostka spośród zinterioryzowanych wartości wybiera niektóre i wysuwa na czoło wśród pozostałych, tzn. dokonuje ich absolutyzacji. Inaczej mówiąc, wśród wewnętrznie zaakceptowanych wartości dokonuje ona pewnej selekcji, porządkuje je i układa według określonej hierarchii. Są to przede wszystkim idee, które uważa dla siebie od strony egzystencjalnej, tzn. życiowo, za najważniejsze i najistotniejsze, które ustawiają jej życie, nadają mu sens i wyznaczają kierunek działania” Tamże, s. 78.

⁵⁷ „Wrastanie jednostki w środowisko społeczne i przyjmowanie przez nią wartości, norm i wzorców zachowania z tego środowiska zwykło się określać procesem socjalizacji. Podczas tego procesu zostają pewne formy zachowania się aprobowane przez środowisko społeczne utrwalone i rozwinięte, natomiast inne, przez środowisko nieaprobowane odrzucone” Tamże, s. 79.

⁵⁸ Zob. PPK, s. 49-53.

Pomimo tak wielu treści dotyczących właściwego odczytania powołania życiowego, jakie można odnaleźć w katechezie przedszkola, szkoły podstawowej i gimnazjalnej, najwięcej uwagi poświęca się temu tematowi w szkole ponadgimnazjalnej. Nie dziwi to, jeśli się uwzględni, że młodzież między 17–20 rokiem życia przygotowuje się bezpośrednio do podjęcia roli człowieka dorosłego. W tym okresie młody człowiek chce samodzielnie decydować o własnym losie, autonomicznie dokonywać wyboru w zakresie pracy zawodowej, stanu. Obecnie zdecydowana większość młodzieży nastawiona jest na osiągnięcie sukcesu materialnego. Pojawiają się też niebezpieczne tendencje traktowania religii jako prywatnej sprawy poszczególnych osób. Młodzi w imię własnej wolności kontestują instytucje religijne, autorytet Kościoła, a nawet zapominają o Bogu⁵⁹. Te niesprzyjające uwarunkowania katechezy młodzieży są jeszcze powiększane przez wyraźnie dostrzegalne współcześnie trzy zjawiska. Pierwszym z nich jest relatywizacja wartości, która znajduje swe ukonkretnienie w sytuacjonizmie zakładającym zmienną hierarchię wartości, bądź też w liberalizmie promującym wolność dla samej wolności i odrzucającym obiektywny świat wartości, czy wreszcie w pluralizmie dającym możliwości różnych wyborów, ale nie przygotowującym do ich dokonywania. Drugim zjawiskiem jest redukcja świata do wartości konsumowanej, co przeradza się w mentalność konsumpcyjną. Trzecim zjawiskiem jest powszechne odrzucanie autorytetów⁶⁰. Wobec takich uwarunkowań proponuje się, aby katecheza jeszcze bardziej niż w gimnazjum pomagała młodym w odnalezieniu swego miejsca w rodzinie, świecie i we wspólnocie Kościoła oraz ich wprowadzała do dawania świadectwa wiary w Chrystusa. Katecheza ma również przygotować do odnalezienia drogi powołania i założenia rodziny⁶¹. Te dość ogólne postulaty zostają ujęte w proponowanych celach. Wynika z nich jednoznacznie, że istotną sprawą katechezy w szkołach ponadgimnazjalnych jest „przygotowanie do podejmowania samodzielnych decyzji w oparciu o motywację chrześcijańską wypływającą z faktu przyjęcia chrztu; integrowanie orędzia chrześcijańskiego z ludzkim doświadczeniem codzienności”⁶². Tak określone cele przekładają się na konkretne

⁵⁹ Por. tamże, s. 70-71.

⁶⁰ Por. A. Potocki, *Ewangelizacja w katechezie i kłopoty z autorytetem*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 80-81.

⁶¹ Por. PNR, s. 107.

⁶² PPK, s. 73.

zadania, wśród których na pierwsze miejsce wysuwa się ukazywanie życia chrześcijanina jako drogi ku doskonałości. Nie przemilcza się jednak trudności związanych z podjęciem obowiązków dojrzałego członka społeczeństwa. Wskazuje się na konieczność kształtowania w katechizowanym zdolności do samodzielnego analizowania zjawisk zachodzących w społeczeństwie oraz krytycznej ich oceny. Porusza się też problem permanentnej formacji chrześcijanina oraz szczegółowe zagadnienia z zakresu: etyki małżeńskiej i bioetyki, mass mediów, patologii życia codziennego. Oddzielną grupę zagadnień stanowią: praca, bezrobocie, sposoby życia w sytuacji braku pracy, szukanie realizacji powołania w służbie innym⁶³

6. Wnioski

Przedstawiona refleksja nie wyczerpuje wszystkich wątków, jakie pojawiają się w temacie wychowania do świętości w kontekście zadań współczesnej katechezy. Uzupełnienia domaga się między innymi problematyka podmiotów, czy też środowisk katechezy i ich roli w wychowaniu do świętości. Nie uwzględniono również wszystkich zadań, jakie wytycza współczesnej katechezie *Dyrektorium ogólne o Katechizacji*, gdyż ich dobór został uwarunkowany zapisem w dekretach kanonizacyjnych i beatyfikacyjnych. W świetle tych dokumentów, w dążeniu do świętości znaczącą rolę odkrywa: liturgia, Biblia, modlitwa, odczytanie i realizacja powołania życiowego. Rzeczywistości te stanowią zatem swoistą drogę w osiągnięciu pełnego zjednoczenia z Bogiem, równocześnie zaś, jak pokazuje analiza głównie katechetycznych dokumentów Kościoła, wpisane są w cele i zadania współczesnej katechezy.

Niniejsze opracowanie wystarczająco argumentuje, że wychowanie ludzi świętych domaga się takiej katechezy, która będzie się koncentrować nie tylko na funkcji nauczającej, ale też wychowywać i wtajemniczać w życie chrześcijańskie. To z kolei rodzi kolejne zadania przede wszystkim dla odpowiedzialnych za katechezę. Chodzi między innymi o stworzenie nowych programów dla katechezy rodzinnej i parafialnej, która w odróżnieniu od nauczania religii w szkole bardzo często charakteryzuje się przygodnością i brakiem spójnego programu.

---

⁶³ Zob. tamże.